

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 1. aprila 2008(*)

„Enako obravnavanje pri zaposlovanju in delu – Direktiva 2000/78/ES – Izplačila za preživele osebe, določena s sistemom obveznega poklicnega socialnega zavarovanja – Pojem ‚plačilo‘ – Zavrnitev podelitve zaradi neobstoja zakonske zveze – Istospolna partnerja – Diskriminacija zaradi spolne usmerjenosti“

V zadevi C-267/06,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Bayerisches Verwaltungsgericht München (Nemčija) z odločbo z dne 1. junija 2006, ki je prispela na Sodišče 20. junija 2006, v postopku

Tadao Maruko

proti

Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi V. Skouris, predsednik, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts in L. Bay Larsen, predsedniki senata, K. Schiemann, J. Makarczyk, P. Kūris, J. Klučka (poročevalec), A. Ó Caoimh, sodniki, P. Lindh, sodnica, in J.-C. Bonichot, sodnik,

generalni pravobranilec: D. Ruiz-Jarabo Colomer,

sodni tajnik: J. Swedenborg, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 19. junija 2007,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za T. Maruka H. Graupner, R. Wintemute in M. Bruns, odvetniki,
- za Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen C. Draws in P. Rammert, zastopnika, skupaj z A. Bartoschem in T. Gruppom, odvetnika,
- za nizozemsko vlado C. Wissels, zastopnica,
- za vlado Združenega kraljestva V. Jackson, zastopnica, skupaj s T. Wardom, barrister,
- za Komisijo Evropskih skupnosti J. Enegren in I. Kaufmann-Bühler, zastopnika,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 6. septembra 2007

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago členov 1, 2(2)(a) in (b)(i) ter 3(1) (c) in (3) Direktive Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu (UL L 303, str. 16).
- 2 Ta predlog je bil vložen v postopku med T. Marukom in Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen (pokojninski zavod nemških gledališč, v nadaljevanju: Vddb), ker je slednji prvemu zavrnil podelitev vdovske pokojnine kot izplačila za preživele osebe, določene s sistemom obveznega poklicnega socialnega zavarovanja, pri katerem je bil zavarovan njegov pokojni življenjski partner.

Pravni okvir

Skupnostna ureditev

- 3 V uvodnih izjavah 13 in 22 Direktive 2000/78 je določeno:

„(13) Ta direktiva se ne uporablja v zvezi s sistemi socialnega zavarovanja in socialnega varstva, katerih ugodnosti ne štejejo za dohodek v smislu opredelitve tega pojma, ki velja pri uporabi člena 141 Pogodbe o Evropski skupnosti, niti za kakršna koli izplačila države, katerih cilj je dostop do zaposlitve ali ohranitev zaposlitve.

[...]

(22) Ta direktiva ne vpliva na nacionalne predpise glede zakonskega stanu in ugodnosti, ki temeljijo na njem.“

- 4 Člen 1 Direktive 2000/78 določa:

„Namen te direktive je opredeliti splošni okvir boja proti diskriminaciji zaradi vere ali prepričanja, hendikepiranosti, starosti ali spolne usmerjenosti pri zaposlovanju in delu, zato da bi v državah članicah uresničevali načelo enakega obravnavanja.“

- 5 Člen 2 navedene direktive določa:

„1. V tej direktivi ‚načelo enakega obravnavanja‘ pomeni, da ne obstaja nikakršna neposredna ali posredna diskriminacija zaradi katerega od razlogov iz člena 1.

2. V smislu odstavka 1:

(a) se šteje, da gre za neposredno diskriminacijo, kadar je, je bila ali bi bila oseba obravnavana manj ugodno kakor neka druga v primerljivi situaciji zaradi katerega od razlogov iz člena 1;

(b) se šteje, da gre za posredno diskriminacijo, kadar je zaradi kakšne navidez nevtralne določbe, merila ali prakse neka oseba določene vere ali prepričanja, ki ima določen hendikep ali je določene starosti ali spolne usmerjenosti, v primerjavi z drugimi v slabšem položaju, razen če:

(i) tako določbo, merilo ali prakso objektivno upravičuje legitimni cilj in je način uresničevanja tega cilja primeren in nujen; [...]

[...]“

- 6 Člen 3 iste direktive določa:

„1. V mejah pristojnosti, ki so prenesene na Skupnost, se ta direktiva uporablja za vse osebe, bodisi v javnem bodisi v zasebnem sektorju, vključno z javnimi telesi, kar zadeva:

[...]

(c) zaposlitev in delovne pogoje, vključno z odpustitvijo in plačilom;

[...]

3. Ta direktiva se ne uporablja v zvezi s plačili kakršne koli vrste iz državnih programov, vključno s sistemom socialne varnosti ali socialnega zavarovanja.

[...]“

7 V skladu s členom 18, prvi odstavek, Direktive 2000/78 so morale države članice sprejeti zakone in druge predpise, potrebne za usklajitev s to direktivo, najpozneje do 2. decembra 2003 ali pa zaupati, kar zadeva določbe v zvezi s kolektivnimi pogodbami, izvajanje te direktive socialnim partnerjem. Vendar so morale v takih primerih države članice zagotoviti, da so socialni partnerji najpozneje do 2. decembra 2003 sporazumno uvedli potrebne ukrepe, države članice pa so morale sprejeti vse ukrepe, ki so potrebni, da lahko v vsakem trenutku jamčijo za rezultate, ki jih nalaga ta direktiva. Poleg tega so morale o teh ukrepih takoj obvestiti Komisijo Evropskih skupnosti.

Nacionalna ureditev

Zakon o registrirani življenjski partnerski skupnosti

8 Člen 1 zakona o registrirani življenjski partnerski skupnosti (Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft) z dne 16. februarja 2001 (BGBl. 2001 I, str. 266), kot je bil spremenjen z zakonom z dne 15. decembra 2004 (BGBl. 2004 I, str. 3396, v nadaljevanju: LPartG), določa:

„(1) Osebi istega spola skleneta življenjsko partnersko skupnost, ko obojestransko, osebno in v prisotnosti drug drugega izjavita, da želita skupaj tvoriti dosmrtno partnersko skupnost (življenjski partnerici ali življenjska partnerja). Izjavi ne moreta biti pogojni ali časovno omejeni. Izjavi imata posledice, če sta podani pred pristojnim organom.

(2) Življenjska partnerska skupnost ne more biti veljavno sklenjena:

1. z osebo, ki je mladoletna ali poročena ali že tvori življenjsko partnersko skupnost s tretjo osebo;
2. med sorodniki v ravni črti;
3. med (pol)brati ali (pol)sestrami;
4. če se življenjska partnerja pri sklepanju življenjske partnerske skupnosti strinjata, da ne želita prevzeti obveznosti iz člena 2.

[...]“

9 Člen 2 LPartG določa:

„Življenjska partnerja sta dolžna skrbeti drug za drugega, si medsebojno pomagati in ustvariti skupno življenje. Drug do drugega imata odgovornost.“

10 Člen 5 omenjenega zakona določa:

„Življenjska partnerja sta dolžna z delom in s svojim premoženjem primerno vzdrževati življenjsko skupnost. Ustrezno se uporabljajo členi 1360, druga poved, 1360a in 1360b ter člen 16(2) državlanskega zakonika.“

11 Člen 11(1) istega zakona določa:

„Življenjski partner šteje za družinskega člana drugega življenjskega partnerja, če ni določeno drugače.“

Predpisi o vdovskih pokojninah

12 Nemški zakonodajalec je z LPartG spremenil zakonik o socialnem varstvu VI – zakonsko pokojninsko zavarovanje (Sozialgesetzbuch VI – Gesetzliche Rentenversicherung).

13 Člen 46 iz dela VI navedenega zakonika v različici, ki velja od 1. januarja 2005 (v nadaljevanju: zakonik o socialnem varstvu), določa:

„1. Vdove ali vdovci, ki se niso ponovno poročili, imajo po smrti zavarovanega zakonca pravico do majhne vdovske pokojnine, če je bil zavarovani zakonec zavarovan minimalen čas, ki se običajno zahteva. Ta pravica traja največ 24 mesecev po izteku meseca, v katerem je umrl zavarovanec.“

[...]

4. Za obstoj pravice do vdovske pokojnine se za sklenitev zakonske zveze šteje tudi sklenitev življenjske partnerske skupnosti, za zakonsko zvezo tudi življenjska partnerska skupnost, za vdovo ali vdovca tudi preživeli življenjski partner in za zakonca tudi življenjski partner. Za razvezo ali razveljavitev nove zakonske zveze šteje prenehanje ali razveljavitev nove življenjske partnerske skupnosti.“

14 Isti del VI vsebuje še druge podobne določbe o izenačenju življenjske partnerske skupnosti z zakonsko zvezo, to so zlasti členi 47(4), 90(3), 107(3) in 120d(1).

Kolektivna pogodba za nemška gledališča

15 Člen 1 kolektivne pogodbe za nemška gledališča (Tarifordnung für die deutschen Theater) z dne 27. oktobra 1937 (*Reichsarbeitsblatt* 1937 VI, str. 1080, v nadaljevanju: kolektivna pogodba) določa:

„1. Vsaka pravna oseba, ki v nemškem rajhu upravlja gledališče (upravljavec gledališča), mora za umetniško osebje, ki ga zaposluje, skleniti pokojninsko zavarovanje in zavarovanje za preživele osebe v skladu s temi določbami in mora o tem pisno obvestiti vsakega od umetniških delavcev.“

2. Minister za informiranje in propagando v soglasju z zadevnimi ministri rajha določi zavod za zavarovanje in zavarovalne pogoje (statut). Določi tudi trenutek, od katerega mora biti sklenjeno zavarovanje na podlagi te tarifne pogodbe.

3. Umetniški delavci so v smislu te kolektivne pogodbe kulturni delavci, ki morajo biti v skladu z zakonom o kulturni zbornici rajha in uredbo za njegovo izvedbo člani gledališke zbornice rajha (sekcija oder), zlasti: vodje predstav, igralci, dirigenti, režiserji, dramaturgi, zborovodje, korepetitorji, inšpicienti, šepetalci in osebe na podobnih delovnih mestih, tehnični vodje (kot so vodje strojnikov, vodje scene, vodje šivilj in osebe na podobnih delovnih mestih, če so odgovorni za svoje področje) ter umetniški svetovalci, člani zbora in plesne skupine ter maskerji.“

16 Člen 4 kolektivne pogodbe določa :

„Upravljalavec gledališča in umetniški delavec plačata vsak polovico zavarovalniške premije. Upravljalavec gledališča mora prenesti zavarovalne premije na zavod za zavarovanje.“

Statut Vddb

17 Členi 27, 32 in 34 statuta Vddb določajo:

„Člen 27 – Vrste socialnega zavarovanja in splošni pogoji

1. Zavarovani primeri so nezmožnost za delo, invalidnost, predčasna upokožitev, dopolnitev običajne starosti za upokožitev in smrt.

2. Na predlog izplača zavod [...] kot izplačilo za preživele osebe [...] pokojnino za vdovo (člena 32 in 33), pokojnino za vdovca (člen 34) [...], če je bil zavarovanec neposredno pred zavarovalnim primerom obvezno, prostovoljno ali dodatno zavarovan in če se je iztekla karenca [...].

[...]

Člen 32 – Pokojnina za vdovo

1. Pravico do pokojnine za vdovo ima žena zavarovanca ali upokoženca, če je zakonska zveza trajala do njegove smrti.

[...]

Člen 34 – Pokojnina za vdovca

1. Pravico do pokojnine za vdovca ima mož zavarovanke ali upokoženke, če je zakonska zveza trajala do njene smrti.

[...]“

18 Člen 30(5) istega statuta določa način izračuna zneska starostne pokojnine, na podlagi katerega se izračuna izplačilo za preživele osebo.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

19 T. Maruko je 8. novembra 2001 v skladu s členom 1 prvotne različice LPartG sklenil življenjsko partnersko skupnost z izdelovalcem gledaliških kostumov.

20 Slednji je bil od 1. septembra 1959 zavarovan pri Vddb in je prostovoljno plačeval prispevke v to blagajno v obdobjih, ko pri njej ni bil obvezno zavarovan.

21 Življenjski partner T. Maruka je umrl 12. januarja 2005.

22 Z dopisom z dne 17. februarja 2005 je T. Maruko pri Vddb zaprosil za vdovsko pokojnino. Ta je z odločbo z dne 28. februarja 2005 zavrnil vlogo, ker statut ni določal take pravice za preživele življenjske partnerje.

23 T. Maruko se je pritožil pri predložitvenem sodišču. Po njegovem mnenju zavrnitev s strani Vddb krši načelo enakega obravnavanja, ker je nemški zakonodajalec po 1. januarju 2005 uveljavil tako enakost med življenjsko partnersko skupnostjo in zakonsko zvezo, zlasti s tem ko

je v zakonik o socialnem varstvu dodal člen 46(4). Dejstvo, da osebi po smrti njenega življenjskega partnerja ni dodeljeno izplačilo za preživele osebe pod enakimi pogoji, kot preživelemu zakoncu, naj bi pomenilo diskriminacijo na podlagi spolne usmerjenosti te osebe. Po mnenju T. Maruka so življenjski partnerji obravnavni manj ugodno kot zakonci, čeprav si morajo tako kot slednji pomagati, se podpirati in ustvariti skupno življenje ter imajo odgovornost drug do drugega. Premoženska ureditev življenjskih partnerjev naj bi bila v Nemčiji enaka premoženski ureditvi zakoncev.

- 24 Prvič, ob tem, ko se sprašuje, ali je sistem socialnega zavarovanja, ki ga upravlja VddB, primerljiv z javnim sistemom socialne varnosti v smislu člena 3(3) Direktive 2000/78 in ali se ta direktiva uporablja za navedeni sistem, predložitveno sodišče navaja, da govori v prid tej primerljivosti dejstvo, da je zavarovanje pri VddB obvezno na podlagi zakona in da ni predviden noben dogovor v zvezi z zadevnim zavarovanjem v okviru gledališč. Vendar dodaja, da ima gledališko osebje zunaj delovnih obdobji možnost prostovoljno nadaljevati zadevno socialno zavarovanje v postopku v glavni stvari, da to zavarovanje temelji na sistemu kapitalskega kritja, da polovico prispevkov plačajo gledališča, polovico pa zavarovanci, in da VddB upravlja in ureja svoje dejavnosti avtonomno, brez poseganja zveznega zakonodajalca.
- 25 Predložitveno sodišče navaja, da je glede na strukturo VddB in na odločilni vpliv, ki ga imajo na njegovo delovanje gledališča in zavarovanci, nagnjeno k mnenju, da sistem, ki ga upravlja navedena blagajna, ne šteje za javni sistem socialne varnosti v smislu člena 3(3) Direktive 2000/78.
- 26 Drugič, predložitveno sodišče se sprašuje, ali se zadevno izplačilo za preživelo osebo v postopku v glavni stvari lahko šteje za „plačilo“ iz člena 3(1)(c) Direktive 2000/78, kar naj bi upravičilo uporabo te določbe. Predložitveno sodišče navaja, da se za izplačila za preživele osebe ob upoštevanju sodne prakse Sodišča načeloma uporablja ta pojem „plačilo“. Po njegovem mnenju te razlage ne omaje okoliščina, da se zadevnega izplačila za preživelo osebo v postopku v glavni stvari ne izplača delavcu, temveč njegovemu preživelemu partnerju, saj je pravica do tega izplačila ugodnost, ki izhaja iz zavarovanja delavca pri sistemu socialnega zavarovanja, ki ga upravlja VddB, tako da navedeno izplačilo prejme njegov preživeli partner v okviru delovnega razmerja med delodajalcem in navedenim delavcem.
- 27 Tretjič, predložitveno sodišče želi vedeti, ali določbe člena 1 v povezavi s členom 2(2)(a) Direktive 2000/78 nasprotujejo določbam statuta, kot je statut VddB, na podlagi katerih oseba – po smrti svojega življenjskega partnerja – ne prejme izplačila za preživelo osebo, enakega izplačilu, ki ga prejme preživeli zakonec, čeprav sta življenjska partnerja, tako kot zakonci, živela v formalno sklenjeni dosmrtni skupnosti medsebojne pomoči in podpore.
- 28 Po stališču predložitvenega sodišča bi se T. Maruko lahko skliceval na določbe Direktive 2000/78, ker se ta direktiva uporablja za ta primer in ker gre za diskriminacijo.
- 29 Predložitveno sodišče dodaja, da v nasprotju s heteroseksualnimi pari, ki lahko sklenejo zakonsko zvezo in imajo v tem primeru pravico do izplačila za preživele osebe, zavarovanec in tožeča stranka v postopku v glavni stvari zaradi svoje spolne usmerjenosti ne moreta v nobenem primeru izpolniti pogoja zakonske zveze, od katerega je odvisno uživanje tega izplačila v skladu s sistemom socialnega zavarovanja, ki ga upravlja VddB. Po stališču predložitvenega sodišča bi lahko določbe člena 1 v povezavi s členom 2(2)(a) Direktive 2000/78 nasprotovale določbam statuta, kot je statut VddB, da omejujejo upravičenje do navedenega izplačila preživelim zakoncem.
- 30 Četrtič, če določbe člena 1 v povezavi s členom 2(2)(a) Direktive 2000/78 nasprotujejo določbam statuta, kot je statut VddB, se predložitveno sodišče sprašuje, ali je diskriminacija zaradi spolne usmerjenosti dopustna na podlagi uvodne izjave 22 navedene direktive.

- 31 Opozarja, da ta uvodna izjava ni bila povzeta v členih navedene direktive. Sprašuje se, ali taka uvodna izjava lahko omeji področje uporabe Direktive 2000/78. Predložitveno sodišče meni, da se glede na pomen skupnostnega načela enakega obravnavanja uvodnih izjav te direktive ne sme razlagati široko. V zvezi s tem sprašuje, ali dejstvo, da je VddB v postopku v glavni stvari zavrnil dodelitev izplačila za preživele osebe osebi, katere življenjski partner je umrl, pomeni dopustno diskriminacijo, čeprav temelji na spolni usmerjenosti.
- 32 Petič, predložitveno sodišče želi vedeti, ali je v skladu s sodbo z dne 17. maja 1990 v zadevi Barber (C-262/88, Recueil, str. I-1889), pravica do izplačil za preživele osebe omejena na čas po 17. maju 1990. Navaja, da zadevne nacionalne določbe v postopku v glavni stvari temeljijo na členu 141 ES in da se je na neposredni učinek tega člena mogoče sklicevati le glede izplačil, dolgovanih na podlagi delovnega razmerja po 17. maju 1990. V zvezi s tem navaja sodbo z dne 28. septembra 1994 v zadevi Coloroll Pension Trustees (C-200/91, Recueil, str. I-4389).
- 33 V teh okoliščinah je Bayerisches Verwaltungsgericht München prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
- „1. Ali se sistem obveznega poklicnega socialnega zavarovanja – kot je ta, ki ga v predloženem primeru upravlja [VddB] – šteje za državni program iz člena 3(3) Direktive 2000/78 [...]?
 2. Ali pojem plačila iz člena 3(1)(c) Direktive 2000/78 [...] zajema tudi izplačila za preživele osebe, kot je vdovska pokojnina, ki jo plača institucija obveznega socialnega zavarovanja?
 3. Ali določbe člena 1 v povezavi s členom 2(2)(a) Direktive 2000/78 [...] nasprotujejo določbam statuta sistema dodatnega socialnega zavarovanja, na podlagi katerih oseba – po smrti svojega življenjskega partnerja – ne prejme izplačil za preživele osebe, enake izplačilu, ki jih prejmejo zakonci, čeprav je življenjski partner, tako kot zakonci, živel v formalno sklenjeni dosmrtni skupnosti medsebojne pomoči in podpore?
 4. Ali je v primeru pritrdilnega odgovora na prejšnje vprašanje diskriminacija zaradi spolne usmerjenosti na podlagi uvodne izjave 22 Direktive 2000/78 [...] dopustna?
 5. Ali naj bo izplačilo za preživele osebe na podlagi sodne prakse v [zgoraj navedeni] zadevi Barber omejeno na čas po 17. maju 1990?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo, drugo in četrto vprašanje

- 34 Predložitveno sodišče s prvim, drugim in četrtem vprašanjem, na katera je treba odgovoriti skupaj, v bistvu sprašuje, ali se za izplačilo za preživele osebe, ki je dodeljeno v okviru sistema poklicnega socialnega zavarovanja, kot je ta, ki ga upravlja VddB, uporablja Direktiva 2000/78.

Stališča, predložena Sodišču

- 35 VddB v zvezi s prvima zastavljenima vprašanjema meni, da je sistem, ki ga upravlja, zakonit sistem socialne varnosti in da zadevno izplačilo za preživele osebe v postopku v glavni stvari ne more šteti za „plačilo“ v smislu člena 3(1)(c) Direktive 2000/78. Ta direktiva naj se torej ne bi uporabljala za to izplačilo.
- 36 VddB v podporo temu stališču poudarja predvsem to, da je on subjekt javnega prava, ki je del zvezne uprave, in da je zadevni sistem socialne varnosti v postopku v glavni stvari obvezen sistem, ki temelji na zakonu. Dodaja, da ima kolektivna pogodba zakonodajno vrednost in je

bila s statutom VddB vključena v pogodbo o združitvi z dne 31. avgusta 1990 in da obveznost zavarovanja pri sistemu obstaja za skupine delavcev, določene na splošno. Zadevno izplačilo za preživele osebe v postopku v glavni stvari naj ne bi bilo neposredno povezano z določeno zaposlitvijo, temveč s splošnimi socialnimi preudarki. Izplačilo naj ne bi bilo neposredno odvisna od opravljenega časa zaposlitve in njen znesek naj ne bi bil izračunan glede na zadnjo plačo.

37 Komisija, nasprotno, meni, da se za zadevno izplačilo za preživele osebe v postopku v glavni stvari uporablja Direktiva 2000/78, ker je določeno na podlagi delovnega razmerja, sklenjenega med določeno osebo in njenim delodajalcem, ki ima za posledico obvezno zavarovanje zaposlenega pri VddB. Znesek omenjenega izplačila naj bi bil določen glede na dolžino zavarovalnega razmerja in plačanih prispevkov.

38 T. Maruko in Komisija v zvezi s četrnim vprašanjem poudarjata, da uvodna izjava 22 Direktive 2000/78 ni povzeta v nobenem členu te direktive. Po mnenju T. Maruka naj bi bilo besedilo te uvodne izjave povzeto v posebni določbi med členi te direktive, če bi zakonodajalec Skupnosti hotel s področja njene uporabe izvzeti vsa izplačila, vezana na zakonski stan. Po mnenju Komisije je ta uvodna izjava le izraz nepristojnosti Evropske unije na področju zakonskega stanu.

39 VddB in vlada Združenega kraljestva menita predvsem to, da uvodna izjava 22 Direktive 2000/78 vsebuje jasno in splošno izjemo in da določa področje uporabe te direktive. Ta naj se ne bi uporabljala za določbe nacionalnega prava, ki se nanašajo na zakonski stan in na izplačila, ki so od njega odvisna, kar naj bi bilo zadevno izplačilo za preživele osebe v postopku v glavni stvari.

Odgovor Sodišča

40 Iz člena 3(1)(c) in (3) Direktive 2000/78 izhaja, da se ta direktiva uporablja za vse osebe, bodisi v javnem bodisi v zasebnem sektorju, vključno z javnimi telesi, kar zadeva zlasti pogoje plačila, in da se ne uporablja v zvezi s plačili kakršne koli vrste iz državnih programov, vključno s sistemom socialne varnosti ali socialnega zavarovanja.

41 Področje uporabe Direktive 2000/78 je treba razumeti tako – ob upoštevanju navedenih določb v povezavi z uvodno izjavo 13 te direktive –, da ne zajema sistemov socialnega zavarovanja in socialnega varstva, katerih ugodnosti ne štejejo za dohodek v smislu opredelitve tega pojma, ki velja pri uporabi člena 141 ES, niti za kakršna koli izplačila države, katerih cilj je možnost do zaposlitve ali ohranitev zaposlitve.

42 Ugotoviti je torej treba, ali se izplačilo za preživele osebe, ki je dodeljeno v okviru sistema socialnega zavarovanja, kot je ta, ki ga upravlja VddB, lahko šteje za „plačilo“ v smislu člena 141 ES.

43 Ta člen določa, da plačilo pomeni običajno osnovno ali minimalno mezdo ali plačo ter kakršne koli druge prejemke v denarju ali v naravi, ki jih delavec prejme iz naslova zaposlitve neposredno ali posredno od delodajalca.

44 Kot je Sodišče že odločilo (glej sodbi z dne 6. oktobra 1993 v zadevi Ten Oever, C-109/91, Recueil, str. I-4879, točka 8, in z dne 28. septembra 1994 v zadevi Beune, C-7/93, Recueil, str. I-4471, točka 21), okoliščina, da so določena izplačila plačana po prenehanju delovnega razmerja, ne pomeni, da se jih ne more šteti za „plačilo“ v smislu člena 141 ES.

45 Sodišče je tako odločilo, da se ta člen uporablja za vdovsko pokojnino za preživele osebe iz poklicnega pokojninskega sistema, ki je bil ustanovljen s kolektivno pogodbo. V zvezi s tem je

- poudarilo, da okoliščina, da se navedena pokojnina po definiciji ne plača delavcu, temveč njegovi preživeli osebi, ne omaje te razlage, ker je tako izplačilo ugodnost, ki izhaja iz zavarovanja partnerja preživele osebe pri sistemu, tako da preživela oseba prejme pokojnino v okviru delovnega razmerja med delodajalcem in navedenim partnerjem in mu je izplačana zaradi delovnega razmerja slednjega (glej zgoraj navedeni sodbi Ten Oever, točki 12 in 13, in Coloroll Pension Trustees, točka 18 ter sodbi z dne 17. aprila 1997 v zadevi Evrenopoulos, C-147/95, Recueil, str. I-2057, točka 22, in z dne 9. oktobra 2001 v zadevi Menauer, C-379/99, Recueil, str. I-7275, točka 18).
- 46 Poleg tega, da bi presodilo, ali se člen 141 ES uporablja za starostno pokojnino, na podlagi katere se izračuna, če je to potrebno, izplačilo za preživelo osebo, kot to velja v postopku v glavni stvari, je Sodišče poudarilo, da je med merili, ki jih je uporabilo v primerih, v katerih je ocenjevalo pokojninski sistem, lahko odločilno le merilo o ugotovitvi, da se starostna pokojnina plača delavcu zaradi delovnega razmerja, ki ga povezuje z nekdanjim delodajalcem, torej merilo zaposlitve, ki izhaja iz besedila navedenega člena (glej v tem smislu zgoraj navedeni sodbi Beune, točka 43, in Evrenopoulos, točka 19 ter sodbe z dne 29. novembra 2001 v zadevi Griesmar, C-366/99, Recueil, str. I-9383, točka 28; z dne 12. septembra 2002 v zadevi Niemi, C-351/00, Recueil, str. I-7007, točki 44 in 45, in z dne 23. oktobra 2003 v zadevi Schönheit in Becker, C-4/02 in C-5/02, Recueil, str. I-12575, točka 56).
- 47 To merilo res ne bi moglo biti izključno, ker se lahko pri pokojninah, ki jih izplačajo zakoniti sistemi socialne varnosti, v celoti ali delno upošteva plačilo za delo (glej zgoraj navedene sodbe Beune, točka 44; Evrenopoulos, točka 20; Griesmar, točka 29; Niemi, točka 46, ter Schönheit in Becker, točka 57).
- 48 Vendar preudarki socialne politike, organiziranosti države, etike in celo skrbi, povezane s proračunom, ki so ali so lahko imeli vlogo pri sprejetju sistema s strani nacionalnega zakonodajalca, ne morejo prevladati, če se pokojnina nanaša le na določeno kategorijo delavcev, če je ta pokojnina neposredno odvisna od opravljenega časa zaposlitve in je njen znesek izračunan na podlagi zadnje plače (zgoraj navedene sodbe Beune, točka 45; Evrenopoulos, točka 21; Griesmar, točka 30; Niemi, točka 47, ter Schönheit in Becker, točka 58).
- 49 V zvezi s sistemom obveznega poklicnega socialnega zavarovanja, ki ga upravlja VddB, je treba poudariti, prvič, da je njegova pravna podlaga kolektivna pogodba, katere cilj je glede na podatke, ki jih je predložilo predložitveno sodišče, oblikovati dodatek k socialnim izplačilom, ki se izplačajo na podlagi splošne nacionalne ureditve.
- 50 Drugič, ni sporno, da navedeni sistem financirajo izključno zaposleni in delodajalci zadevnega sektorja, brez vsakršnega javnega financiranja.
- 51 Tretjič, iz spisa izhaja, da je v skladu s členom 1 kolektivne pogodbe ta sistem namenjen umetniškemu osebju, zaposlenemu v enem od nemških gledališč.
- 52 Kot je poudaril generalni pravobranilec v točki 70 sklepnih predlogov, se za priznanje pravice zahteva, da je bil partner upravičenca do tega izplačila pred smrtjo zavarovan pri VddB. To zavarovanje je obvezno za umetniško osebje, zaposleno v nemških gledališčih. Nanaša se tudi na osebe, ki se odločijo prostovoljno zavarovati se pri VddB, pri čemer je tako zavarovanje mogoče, če lahko zadevne osebe upravičijo, da so bile prej določeno število mesecev zaposlene pri nemškem gledališču.
- 53 Navedeni obvezni in prostovoljni zavarovanci torej sestavljajo posebno kategorijo delavcev.
- 54 Poleg tega je treba v zvezi z merilom, v skladu s katerim mora biti pokojnina neposredno

odvisna od opravljenega časa zaposlitve, opozoriti, da je v skladu s členom 30(5) statuta VddB znesek starostne pokojnine, na podlagi katerega se izračuna izplačilo za preživelo osebo, določen glede na trajanje zavarovanja delavca in je ta rešitev logična posledica strukture sistema zadevnega poklicnega socialnega zavarovanja, ki zajema dve vrsti zavarovanj, kot je bilo poudarjeno v točkah 52 in 53 te sodbe.

55 Znesek starostne pokojnine pa ni določen z zakonom, temveč je v skladu s členom 30(5) statuta VddB izračunan na podlagi zneska vseh prispevkov, ki jih je plačal delavec v zavarovalni dobi in za katere se uporabi diskontni količnik.

56 Iz tega sledi, kot je poudaril generalni pravobranilec v točki 72 sklepnih predlogov, da izhaja zadevno izplačilo za preživelo osebo v postopku v glavni stvari iz delovnega razmerja življenjskega partnerja T. Maruka in ga je treba zato opredeliti kot „plačilo“ s smislu člena 141 ES.

57 Tej ugotovitvi ne nasprotujeta položaj javnega organa, ki ga ima VddB (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Evrenopoulos, točki 16 in 23), in obveznost zavarovanja pri sistemu, iz katere izhaja pravica do zadevnega izplačila za preživele osebe v postopku v glavni stvari (glej v tem smislu sodbo z dne 25. maja 2000 v zadevi Podesta, C 50/99, Recueil, str. I 4039, točka 32).

58 Glede področja uporabe uvodne izjave 22 Direktive 2000/78 ta uvodna izjava določa, da navedena direktiva ne vpliva na nacionalne predpise glede zakonskega stanu in ugodnosti, ki temeljijo na njem.

59 Zakonski stan in izplačila, ki iz njega izhajajo, so res področja, ki so v pristojnosti držav članic, in pravo Skupnosti na to pristojnost ne vpliva. Vendar je treba opozoriti, da morajo države članice pri izvajanju te pristojnosti spoštovati pravo Skupnosti, predvsem določbe o prepovedi diskriminacije (glej po analogiji sodbi z dne 16. maja 2006 v zadevi Watts, C-372/04, ZOdl., str. I-4325, točka 92, in z dne 19. aprila 2007 v zadevi Stamatelaki, C-444/05, ZOdl., str. I-3185, točka 23).

60 Ker je bilo izplačilo za preživele osebe, kot je to v postopku v glavni stvari, opredeljeno kot „plačilo“ v smislu člena 141 ES in ker se iz razlogov, navedenih v točkah od 49 do 57 te sodbe, zanj uporablja Direktiva 2000/78, uvodna izjava 22 Direktive 2000/78 ne bi mogla povzročiti pomisleka o uporabi te direktive.

61 V teh okoliščinah je treba na prvo, drugi in četrto vprašanje odgovoriti, da se za izplačilo za preživele osebe, ki je dodeljeno v okviru sistema poklicnega socialnega zavarovanja, kot je ta, ki ga upravlja VddB, uporablja Direktiva 2000/78.

Tretje vprašanje

62 Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem sprašuje, ali določbe člena 1 v povezavi s členom 2 Direktive 2000/78 nasprotujejo ureditvi, kot je ta v postopku v glavni stvari, v skladu s katero preživeli partner po smrti svojega življenjskega partnerja ne prejme izplačila za preživele osebe, enakega izplačilu, ki ga prejme preživeli zakonec, čeprav sta življenjska partnerja, tako kot zakonci, živel v formalno sklenjeni dosmrtni skupnosti medsebojne pomoči in podpore.

Stališča, predložena Sodišču

63 T. Maruko in Komisija menita, da je zavrnitev dodelitve zadevnega izplačila za preživele osebe v postopku v glavni stvari življenjskim partnerjem posredna diskriminacija v smislu Direktive 2000/78, ker osebi istega spola v Nemčiji ne moreta skleniti zakonske zveze in zato ne moreta biti upravičeni do tega izplačila, ki je pridržano preživelim zakoncem. Po njunem

mnenju so zakonci in življenjski partnerji v primerljivih pravnih položajih, kar upravičuje dodelitev navedenega izplačila preživelim partnerjem.

64 Po mnenju VddB ne obstaja obveznost ustavnega reda, da je treba zakonsko zvezo in življenjsko partnersko skupnost obravnavati enako z vidika socialnega prava ali socialnega zavarovanja. Življenjska partnerska skupnost naj bi bila institut *sui generis* in nov zakonski stan. Iz nemške zakonodaje naj ne bi bilo mogoče izluščiti kakršne koli obveznosti enakega obravnavanja življenjskih partnerjev in zakoncev.

Odgovor Sodišča

65 V skladu s členom 1 je cilj Direktive 2000/78 boriti se proti določenim oblikam diskriminacije na področju zaposlovanja in dela, med katere spada diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti, s tem da v državah članicah uveljavlja načelo enakega obravnavanja.

66 „Načelo enakega obravnavanja“ v skladu s členom 2 navedene direktive pomeni, da ne obstaja nikakršna neposredna ali posredna diskriminacija zaradi katerega od razlogov iz člena 1 te direktive. V skladu s členom 2(2)(a) Direktive 2000/78 gre za neposredno diskriminacijo, kadar je oseba obravnavana manj ugodno kakor druga v primerljivi situaciji zaradi katerega od razlogov iz člena 1 te direktive. Člen 2(2)(b)(i) določa, da gre za posredno diskriminacijo, kadar je zaradi kakšne navidez nevtralne določbe, merila ali prakse oseba določene vere ali prepričanja, ki ima določen hendikep ali je določene starosti ali spolne usmerjenosti, v primerjavi z drugimi v slabšem položaju, razen če tako določbo, merilo ali prakso objektivno upravičuje legitimni cilj in je uresničevanje tega cilja primerno in nujno.

67 Iz podatkov, vsebovanih v predložitveni odločbi, izhaja, da je Zvezna republika Nemčija po letu 2001, ko je začel veljati prvotni LPartG, prilagodila svoj pravni red, da bi omogočila osebam istega spola živeti v formalno sklenjeni dosmrtni skupnosti medsebojne pomoči in podpore. Ob tem, ko se je navedena država odločila, da tem osebam ne ponudi možnosti skleniti zakonsko zvezo, ki je ostala pridržana osebam različnega spola, je za osebe istega spola sprejela drugačno ureditev, in sicer življenjsko partnersko skupnost, katere položaj se je postopoma izenačil s položajem zakonske zveze.

68 Predložitveno sodišče pri tem opozarja, da je zakon z dne 15. decembra 2004 prispeval k postopnemu približanju ureditve, določene za življenjsko partnersko skupnost, z ureditvijo, ki velja za zakonsko zvezo. Nemški zakonodajalec je s tem zakonom sprejel spremembe zakonika o socialnem varstvu VI – zakonsko pokojninsko zavarovanje, s tem da je predvsem členu 46 navedenega dela dodal odstavek 4, iz katerega izhaja, da za obstoj pravice do vdovske pokojnine iz te določbe življenjska partnerska skupnost šteje za zakonsko zvezo. Analogne spremembe so bile sprejete za druge določbe tega dela VI.

69 Predložitveno sodišče meni, da ob upoštevanju tega približevanja med zakonsko zvezo in življenjsko partnersko skupnostjo, ki ga šteje za postopno izenačenje in ki po njegovem mnenju izhaja iz ureditve, sprejete z LPartG, in predvsem sprememb sprejetih z zakonom z dne 15. decembra 2004, življenjsko partnerstvo, ne da bi bilo enako zakonski zvezi, postavlja osebe istega spola v položaj, ki je primerljiv položaju zakoncev, kar zadeva zadevno izplačilo za preživele osebe v postopku v glavni stvari.

70 Ugotavlja, da je pravica do tega izplačila za preživele osebe ob uporabi določb statuta VddB omejena le na preživele zakonce in se jo zavrne preživelim življenjskim partnerjem.

71 V tem primeru so ti partnerji torej obravnavani manj ugodno kot preživeli zakonci, kadar gre za pravico do omenjenega izplačila za preživele osebe.

72 Če predložitveno sodišče odloči, da so preživeli zakonci in preživeli življenjski partnerji v

primerljivem položaju, kar zadeva to izplačilo za preživele osebe, je treba šteti, da ureditev, kot je ta v postopku v glavni stvari, pomeni neposredno diskriminacijo na podlagi spole usmerjenosti v smislu členov 1 in 2(2)(a) Direktive 2000/78.

- 73 Iz navedenega sledi, da je treba na tretje vprašanje dogovoriti, da določbe člena 1 v povezavi s členom 2 Direktive 2000/78 nasprotujejo ureditvi, kot je ta v postopku v glavni stvari, v skladu s katero preživeli partner po smrti svojega življenjskega partnerja ne prejme izplačila za preživele osebe, enakega izplačila, ki ga prejme preživeli zakonec, čeprav življenjska partnerska skupnost v skladu z nacionalnim pravom postavlja osebe istega spola v položaj, ki je primerljiv položaju zakoncev kar zadeva omenjeno izplačilo za preživele osebe. Predložitveno sodišče mora preveriti, ali je življenjski partner v položaju, ki je primerljiv s položajem zakonca, ki je upravičen do izplačila za preživele osebe, ki ga določa sistem poklicnega socialnega zavarovanja, ki ga upravlja VddB.

Peto vprašanje

- 74 Predložitveno sodišče s petim vprašanjem sprašuje, ali je treba – če Sodišče presodi, da Direktiva 2000/78 nasprotuje ureditvi, kot je ta v postopku v glavni stvari – časovno omejiti pravico do zadevnega izplačila za preživele osebe v postopku v glavni stvari in zlasti na čas po 17. maju 1990 na podlagi sodne prakse v zgoraj navedeni zadevi Barber.

Stališča, predložena Sodišču

- 75 VddB meni, da se zadeva, v kateri je bila izdana zgoraj navedena sodba Barber, dejansko in pravno razlikuje od zadeve v glavni stvari in da Direktivi 2000/78 ne more dati retroaktivnega učinka, s tem da odloči, da se ta direktiva uporablja za čas pred dnevom izteka roka, do katerega so jo morale države članice prenesti.
- 76 Komisija meni, da na peto vprašanje ni treba odgovoriti. Meni, da se zadeva, v kateri je bila izdana zgoraj navedena sodba Barber, dejansko in pravno razlikuje od zadeve v glavni stvari in poudarja, da Direktiva 2000/78 ne vsebuje nobene določbe, ki razveljavlja načelo prepovedi diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti. Opozarja, da je bila pozornost v zadevi, v kateri je bila izdana zgoraj navedena sodba Barber, v nasprotju z zadevo v glavni stvari usmerjena na finančne posledice, ki bi jih lahko imela nova razlaga člena 141 ES. V zvezi s tem navaja, da ker je LParG začel veljati šele 1. avgusta 2001 in ker je nemški zakonodajalec po 1. januarju 2005 na področju sistema socialnih zavarovanj sprejel enako obravnavanje med življenjsko partnersko skupnostjo in zakonsko zvezo, upoštevanje take enakost v sistemih poklicnih socialnih zavarovanj teh sistemov ne postavlja v finančne težave.

Odgovor Sodišča

- 77 Iz sodne prakse Sodišča izhaja, da lahko Sodišče izjemoma, ob upoštevanju resnih težav, ki bi jih lahko povzročila njegova sodba za preteklost, omeji možnost vseh zainteresiranih oseb, da se sklicujejo na razlago določbe, ki jo da Sodišče v okviru predhodnega odločanja. Tako omejitev lahko določi samo Sodišče v sodbi, s katero je odločeno o zaproseni razlagi (glej zlasti zgoraj navedeno sodbo Barber, točka 41, in sodbo z dne 6. marca 2007 v zadevi Meilicke in drugi, C-292/04, ZOdl., str. I-1835, točka 36).
- 78 Iz spisa ne izhaja, da bi bilo finančno ravnovesje sistema, kot je ta, ki ga upravlja VddB, lahko retroaktivno porušeno, če učinki te sodbe ni bi bili časovno omejeni.
- 79 Iz navedenega sledi, da je treba na peto vprašanje odgovoriti, da učinkov te sodbe ni treba časovno omejiti.

Stroški

80 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

- 1) **Za izplačilo za preživele osebe, ki je dodeljeno v okviru sistema poklicnega socialnega zavarovanja, kot je ta, ki ga upravlja Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen, se uporablja Direktiva 2000/78 z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu.**
- 2) **Določbe člena 1 v povezavi s členom 2 Direktive 2000/78 nasprotujejo ureditvi, kot je ta v postopku v glavni stvari, v skladu s katero preživeli partner po smrti svojega življenjskega partnerja ne prejme izplačila za preživele osebe, enakega izplačila, ki ga prejme preživeli zakonec, čeprav življenjska partnerska skupnost v skladu z nacionalnim pravom postavlja osebe istega spola v položaj, ki je primerljiv položaju zakoncev, kar zadeva omenjeno izplačilo za preživele osebe. Predložitveno sodišče mora preveriti, ali je življenjski partner v položaju, ki je primerljiv s položajem zakonca, ki je upravičen do izplačila za preživele osebe, ki ga določa sistem poklicnega socialnega zavarovanja, ki ga upravlja Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen.**

Podpisi

* Jezik postopka: nemščina.